

DIDAKTIČNI PRISTOPI K ZBIRKI NARAVNE NESREČE Tatjana Ferjan

V slovenskem prevodu je leta 1993 izšla zbirka treh knjig avtorice Jane Walker z naslovom Naravne nesreče (Natural disasters), in sicer Potresi (Earthquakes, prevod J. Vintar), Snežni in zemeljski plazovi (Avalanches and landslides, prevod B. Popovič) in Lakota, kobilice, suša (Famine, Drought, Plagues, prevod J. Vintar). Zbirka prikazuje naravne nesreče s pomočjo številnih slik, zemljevidov in zgoščenega besedila.

Naravne nesreče so sestavni del pokrajinske soodvisnosti. Povzročajo jih notranje sile (potresi, vulkani) in zunanje sile (viharji, poplave, suša, erozija). Naravne nesreče prizadenejo človeka, njegovo delo v pokrajini, njegov bivalni prostor. Kljub napredku znanosti se jim ne moremo izogniti ali jih preprečiti.

Danes veliko govorimo o problemih okolja, o težavah, ki jih povzroča človek s svojim nepremišljenim delom v okolju (onesnaževanje vode, zraka, prsti). O naravnih nesrečah govorimo malo. Ker so te mnogokrat in mnogokje aktualna problematika, jih je treba predstaviti mladim.

Ker je učitelj vedno znova pred vprašanjem, kako uresničiti določeno vsebino, je naslednji prikaz zato zanimiv. Prva didaktična poteza je, da učence seznanimo z zbirko knjig, ki bo služila kot osnova pri delu. S tem jih pritegnemo. Poglavlja v knjigah moramo didaktično razvrstiti: po vsebini, zahtevnosti in grafičnih prikazih.

Zbirka prikazuje problematiko naravnih nesreč. Opisuje, prikazuje pojave, procese, njihov razvoj, potek in posledice. Poglavlja so vsebinsko različno zahtevna. Slovarček pojmov in podatkov s področij, ki jih knjiga predstavlja, povečuje uporabnost knjige. Vsebina in zahtevnost poglavij sta povezani z grafičnimi prikazi. Z didaktičnega vidika so pomembni predvsem zato, ker z njimi olajšamo memoriranje in razumsko osvojitve snovi od deskripcije k problemski predstavitvi.

Zbirko lahko uporabimo:

- pri splošni geografiji pri obravnavi naravnih nesreč,
- pri regionalni geografiji ob obravnavi dežel, ki jih naravne nesreče pogosto prizadenejo,
- ob prikazu določenega aktualnega problema doma ali v svetu kot dodatek k obravnavi,

- pri samostojnem študiju.

Zbirka je zaradi zgoščenega besedila učinkovita v smislu posredovanja informacij. Nazorna je v besedni in slikovni smeri, zato dviga zanimanje in aktivnost ter olajšuje doseganje učnih ciljev.

Delo lahko poteka:

- po modelu, ki ga vodi učitelj,
- po modelu, ki ga učitelj ponudi učencem,
- po modelu, ki ga samostojno oblikuje učenec.

Možnost dela po navedenih načinih omogoča prehod od posredovanja dejstev k razvijanju mišljenja učencev in seveda tudi prehod od poučevanja k samostojnemu učenju. Po prvem in drugem modelu je možno zbirko uporabiti zelo različno, odvisno od vsebine ter sposobnosti in znanja učencev. Z uporabo knjig ne razložimo le pojava kot takega, ampak tudi njegove posledice ter pot za omilitev pojava oziroma preprečitev posledic (npr. vulkan: kaj je, kako pride do izbruha; primeri vulkanov v svetu nekoč in danes; kako ukrepati: napoved, zaščita). V nakaznem primeru gre za deskriptivni prikaz določenega pojava ali procesa. Učenci se učijo razmišljati o danih primerih in se usposablajo za zahtevnejše načine proučevanja.

Model, ki ga samostojno oblikuje učenec, omogoča dve poti:

- problemskost učne vsebine in
- učenčevo samostojno pridobivanje znanj.

H knjigi lahko pristopimo problemsko. Problemskost učne vsebine želimo prikazati s pomočjo raziskave posameznih primerov, pri čemer statične učne vsebine nadomestimo z dinamičnimi. Vprašanje je, koliko so učenci sposobni odkrivati probleme. Obstojajo variante od absolutne postavitve problema s strani učitelja, prek delne variante, do tega, da učenci samostojno odkrivajo probleme in ugotavljajo morebitne rešitve.

Logično in poglobljeno mišljenje razvijamo pri proučitvi lakote v Afriki. Raziskava teče razvojno po poglavjih iz knjige. Učenci evidentirajo problemsko situacijo (suše), čemur sledi postavitve problema (lakota) in nato reševanje problema (pomoč lačnim). Učenci spoznajo določeno zaporedje, problemsko prizadeti pa so šele ob posledicah.

Z zbirko Naravne nesreče želimo, da učenci samostojno pridobivajo znanje. Teme so primerne, ker so iz življenja in so široke po vsebini. Proučevanje poteka v razredu, zato je raziskovanje le simulacija. Učenci zbirajo elemente v besedni, slikovni in grafični obliki. Analizirajo pojave in procese od nastan-

ka prek kritične točke do posledic in poti iz krize. Vse je povezano z grafičnimi predstavitvami, ki služijo kot dopolnilo pri raziskavi. Učenci so razdeljeni v tri skupine glede na naravne nesreče: skupina za vulkane in potrese, skupina za snežne in zemeljske plazove in skupina za sušo. Vsaka skupina ima svoje polje raziskave, svoj projekt in svoje rezultate. Kompleksnost dela učencev je prikaz naravnih nesreč po svetu v razvojnosledični obliki. Učenci spoznajo, da so v naravi nesreče del pokrajine, ki se neprestano spreminja. Zavzemajo svoje kritično stališče do proučevanja naravnih nesreč in ugotavljajo, da je znanje o naravnih nesrečah nujno, kajti le to vodi k učinkovitejšemu boju z njimi.

POLOŽAJ GEOGRAFIJE V GIMNAZIJSKEM PROGRAMU

Vili Podgoršek

K temu, da sem na papir pretil nekaj mojih razmišljanj o položaju predmeta Geografija v gimnazijskem programu, me je spodbudilo pismo kolegice Branke Gabrenja Müller v prvi številki Geografskega obzornika, letnik 42. Pridružujem se njenim ugotovitvam o slabem položaju predmeta Geografija v srednjih šolah, ustavil pa bi se samo pri gimnazijskem programu. Zakaj se je geografija znašla v takšnem položaju, oziroma kdo je temu največ prispeval, tukaj ne bi razpravljaj, ker bi se samo vneli spori med samimi geografi, k izboljšanju položaja geografije v srednjih šolah pa ne bi prispevalo posebno veliko. Na temelju geografskih učbenikov, ki smo jih še pred kakšnim letom uporabljali v srednjih šolah, si boljšega položaja ni mogla prislužiti. V mislih imam predvsem učbenik »Države v razvoju in razvite države«, ki na 91 straneh prinaša toliko učne snovi, kot se je sedaj predela v okviru Regionalne geografije sveta v nekaj šolskih urah. O primernosti same kakovosti vsebin v učbeniku ne bi razpravljaj. Kot geografi si moramo priznati, da s takšnim učbenikom resnično ni bilo mogoče doseči več, pa čeprav so bili tisti, ki so večjemu obsegu geografije nasprotovali, geografsko slabo podučeni. Omenjeni učbenik je bil namreč namenjen vrsti programom, med drugim naravoslovnim in družboslovnim šolam, iz katerih so v glavnem izšle sedanje gimnazije.

Glede položaja geografije v gimnazijskih programih v ostalih državah pa bi omenil Hrvaško, kjer ima geografija položaj predmeta z nacionalnim pome-

nom in se zato poučuje v vseh štirih letnikih. Na okrogli mizi ob tekmovanju iz dela občje geografije, ki je bilo letos spomladi v Rovinju, je dr. Mate Matas s hrvaškega ministrstva za šolstvo lepo predstavil prisotnost predmeta Geografija v različnih srednjih šolskih programih in utemeljil takšen pomen.

Pri nas se svetovalci za geografijo z Zavodov za šolstvo in šport že nekaj časa ukvarjajo s problemom, kako štiri zaključne celote geografije (Obča geografija, Geografske značilnosti sveta, Geografske značilnosti Evrope in Geografske značilnosti Slovenije) razporediti v tri letnike. Za štiri enote so se jim dale na razpolago tri »vreče«, v katere morajo sedaj strpati vse. Naloga ne more biti uspešna brez čarovniških trikov, mislim pa, da smo z magijo na šolah že opravili.

Predlagam, da se čimprej uvede geografijo v vse štiri letnike gimnazijskega programa. V prvem letniku naj ostane občja geografija, v naslednjih treh letnikih pa se razporedi vsebina v skladu s pristopom od daljnega k bližnjemu, kar zagovarjajo številni avtorji, ki se bolj podrobno ukvarjajo z didaktiko geografije. V četrtem letniku bi tako dijaki spoznali geografske značilnosti Slovenije, tisti, ki pa bodo ta predmet izbrali za maturo, pa bi pridobili še kakšno dodatno uro na teden iz izbirnih vsebin.

V tem trenutku ne vem, koliko gimnazijskih maturantov je letos delalo maturo iz geografije, dejstvo pa je, da ostali tega predmeta v četrtem letniku, ki predstavlja nekakšen vrhunec srednješolskega izobraževanja, niso imeli. Ker postopoma prihajamo do kakovostnejših geografskih učbenikov, predvsem pa do obsežnejših, bo potrebno začeti iskati drugačen, to je boljši položaj geografije v gimnazijskem programu.

Kolegom geografom širom po Sloveniji se oproščam, da sem se ustavil samo pri položaju geografije v gimnazijskem programu, istočasno pa jih pozivam, da tudi sami vzamejo pero v roke in svoja razmišljanja sporočijo.

KRAJEVNI LEKSIKON SLOVENIJE

Milan Natek

Novi Krajevni leksikon Slovenije so zasnovali, pripravili in uredili Milan Orožen Adamič, Drago Perko in Drago Kladnik, izdala in založila pa DZS, d. d. v Ljubljani leta 1995 na 638 straneh formata 27 krat 36,5 cm.